

آشنایی با مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی

مدیریت مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی

■ همکاری با مراکز و موسسات داخلی و خارجی مشابه در جهت تقویت هر چه بیشتر مجموعه اسناد و مدارک موجود؛
■ دریافت اسناد اهدائی از سوی اشخاص حقیقی و حقوقی و یا خریداری آنها

فعالیتها

■ اهمیت فعالیتهایی که تاکنون در این بخش انجام گرفته عبارتند از:
■ حفظ و نگهداری اسناد با استفاده از روشهای میکروبیزدایی و مرمت، تهیه میکروفیلم و اسکن به منظور جلوگیری از آسیب پذیری اسناد
■ شناسایی و سازماندهی از طریق استخراج اطلاعات، نمایه سازی و چکیده نویسی.
■ ارائه خدمات به پژوهشگران و محققان.

■ ایجاد بانک اطلاعات اسناد با همکاری سایر مراکز اسنادی.
■ ایجاد پایگاههای اطلاعاتی از جمله پایگاه اسناد ملی و تاریخی، پایگاه نمایندگان مجلسین سابق (شورای ملی و سنا) و مجلس موسسان اول، پایگاه نمایندگان مجلس شورای اسلامی و پایگاه اسناد تصویری مجلس شورای ملی و اسلامی

ارائه خدمات به مراجعان

مراجعه کنندگان با ارائه معرفی نامه معتبر و یا درخواست کتبی حاوی موضوع تحقیق، پس از بررسی و صدور مجوز امکان بهره برداری از اسناد را خواهند داشت. طبعا اسناد با طبقه بندیهای مختلف، شرایط دسترسی خاص خود را دارند.

منابع موجود

مرکز اسناد از چهار واحد مجزا تشکیل شده است. این واحدها عبارتند از:

مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی با در اختیار داشتن آرشیو اسناد مجلس شورای ملی و مجلس سنای سابق، دارای یکی از غنی ترین آرشیوهای پارلمانی است. با واگذاری بایگانی راکد مجلس در سال ۱۳۷۲، مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی بطور رسمی تاسیس شد. پیش از این تاریخ در کتابخانه با اسناد به شکل کتابهای خطی برخورد می شد؛ یعنی اسناد را در دفتر ثبت نموده و در مخزن خطی نگهداری می کردند. نمونه ای از این اسناد، هفتاد و پنج هزار برگ سند متعلق به خانواده دکتر احمد متین دفتری است. در حال حاضر اسناد دریافتی در مخزن اسناد نگهداری و بر اساس اولویت های تعیین شده فهرست نویسی می گردد.

مهمترین اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی، مجموعه اسناد ملی است که در واقع تاریخ قانونگذاری ایران را در بر می گیرد و در حدود دوازده میلیون سند را شامل می شود.

مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی سعی دارد با بهره گیری از تمامی افراد توانمند در امور پژوهشی به توسعه و تحقیق در جهت ارتقاء بهره روری بیشتر از اسناد ارزشمند این بخش در راستای اهداف مجلس شورای اسلامی و نیز اهداف کتابخانه در قالب برنامه های کوتاه و بلند مدت پردازد.

وظایف

■ ثبت، سازماندهی و آماده سازی اسناد و مدارک اطلاعاتی گردآوری شده به منظور سهولت دستیابی؛
■ تدارک مناسب ترین تجهیزات بایگانی - با توجه به معیارهای بین المللی - جهت حفظ و نگهداری اسناد؛
■ اطلاع رسانی بر اساس تازه های اسناد؛
■ ارائه خدمات اطلاع رسانی به مراجعه کنندگان بر اساس منابع اطلاعاتی موجود؛
■ برنامه ریزی و تلاش برای دستیابی به آخرین استانداردهای موجود در زمینه خدمات اطلاع رسانی؛

الف - واحد اسناد ملی و تاریخی

این واحد شامل آرشیو اسناد مجلس شورای ملی و مجلس سنای سابق است. این بخش از گرانبهارترین اسناد موجود در مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی است که از مجموعه‌های زیر تشکیل شده است:

۱. نامه‌ها، فرمان‌ها، قراردادها، امتیاز نامه‌ها، اسناد مالی، قباجات و وقفنامه‌ها، از جمله آنها ده هزار سند شخصی مرحوم عبدالحسین میرزا فرمانفرمایان و اسناد اهدایی دکتر احمد متین دفتری که همه از مدارک معتبر درباره وضع امور مالی و دخل و خرج کشور در دوران قاجار است که به صورت فرمان‌ها و طومارها دسته بندی شده است همچنین مجموعه فرمانهای ناصرالدین شاه در جنگ هرات از مهمترین اسناد موجود در این مرکز می‌باشد.

۲. نامه‌ها و فرمان‌های مربوط به مقطع تاریخی مشروطیت و بعد از آن، از جمله مهمترین این اسناد می‌توان به نامه‌های آیات عظام سید ابوالحسن اصفهانی، میرزای نائینی و شیخ عبدالکریم حائری یزدی به مجلس شورای ملی در معرفی بیست نفر از عالمان دینی آشنا به مقتضیات زمان از ایالات و ولایات جهت انتخاب پنج نفر به عنوان «مجتهدین طراز اول» طبق اصل دوم قانون اساسی به تاریخ شعبان المعظم ۱۳۴۲ ق برابر با حوت (اسفند) ۱۳۰۲ ش اشاره نمود. همچنین نامه تاریخی نمایندگان دوره اول قانونگذاری مجلس شورای ملی به محمد علی شاه و پاسخ آن به تاریخ پانزدهم جمادی الاول ۱۳۲۶ ق برابر با بیست و پنجم جوزا (خرداد) ۱۲۸۷ ش.

۳. اسناد مربوط به بیست و چهار دوره قانونگذاری مجلس شورای ملی، این اسناد تا دوره ۲۲ دارای طبقه بندی دوره‌ای موضوعی می‌باشد و در دوره ۲۳ و ۲۴ بدلیل اینکه اسناد در دست اقدام بوده است این نظم رعایت نگردیده است. این اسناد ارزشمند شامل عناوین ذیل است:

- اعتبارنامه‌های نمایندگان مجلس شورای ملی
- عرایض و شکایات مردم
- اسناد مربوط به انتخابات مجلس شورای ملی
- اسناد مربوط به کمیسیون‌ها - کتابچه‌ها و دفاتر صورت جلسات کمیسیون‌ها

- اسناد و دفاتر مربوط به کاربردازی مجلس شورای ملی
- اسناد مربوط به کارگزینی مجلس شورای ملی
- اسناد مربوط به لوایح، طرحها و بودجه‌های اختصاص یافته به وزارتخانه‌ها

- قوانین مطبوعه و موضوعه
- اسناد مربوط به مجلس موسسان و اتحادیه بین‌المجالس

■ دفاتر مالی و اسناد مربوط به حسابداری مجلس شورای ملی

■ اسنادی از هفت دوره مجلس سنا، شامل پرونده‌های نمایندگان، عرایض و اسناد حسابداری و کارگزینی مجلس سنا و بریده جراید.

۴. بخشی از اسناد مربوط به عرایض مجلس شورای اسلامی اسناد متفرقه‌ای در موضوعات مختلف، مربوط به سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۶۰ همراه بایگانی راکد مجلس تحویل کتابخانه گردید. این اسناد بر اساس موضوع تفکیک و در کارتن‌های جداگانه نگهداری می‌گردد. از جمله اسناد وزارت کشور، وزارت راه و ترابری، وزارت صنایع و معادن، اسنادی از ابوالحسن بنی‌صدر، فرق ضاله، کمیته انقلاب اسلامی و ...

ب- واحد دیداری - شنیداری

هدف اصلی این واحد سازماندهی منابع سمعی - بصری اسناد ملی و تاریخی است و کمتر منابع جاری را در بر می‌گیرد. از مهمترین فعالیت‌های این واحد می‌توان به پایگاه عکس‌ها و آلبوم‌های تاریخی و نقشه‌ها اشاره نمود.

در این واحد آلبوم‌هایی از عکس‌های قاجاریه (سلاطین و رجال، بناهای دولتی، امکنه مقدسه و آثار قدیمه، ایلات، فواید عامه، صنایع و غیره...)، مجلس شورای ملی، مجلس سنا و مجلس موسسان موجود است. تعداد تقریبی عکسهای این آلبومها حدود ۱۰۰۰۰ قطعه است.

تعداد ۴۰۰ قطعه نوار ریلی مربوط به مشروح مذاکرات شورای ملی از دوره‌های مختلف مجلس در این واحد وجود دارد که اطلاعات آن از روی نوار بر روی سی دی منتقل شده است. تعدادی دیگر از نوارهای ریلی مربوط به دوره ۲۳ و ۲۴ مجلس شورای ملی نیز وجود دارد که سخنرانان آنها مشخص نیست.

حدود ۱۰۰ نقشه تاریخی ایران و جهان از دیگر منابع ارزشمند این واحد می‌باشد.

از دیگر منابع موجود در این واحد، حدود ۱۲۰ فیلم مربوط به سمینارها، بازدیدها و گزارش‌های مربوط به کتابخانه مجلس شورای اسلامی است.

ج - واحد اسناد سازمان ملل

گستره وسیع فعالیت‌های سازمان ملل - که تقریباً همه شئون بشری را در بر می‌گیرد - و به موازات آن فعالیت هزاران متخصص در زمینه‌های مختلف، مجموعه‌ای ذی‌قیمت از اطلاعات، مدارک و اسناد را فراهم می‌آورد. به طوری که این سازمان یکی از تولیدکنندگان اصلی اطلاعات و منبع عظیم انتشاراتی در جهان محسوب می‌گردد.

سازمان ملل متحد علاوه بر کتابخانه داگ همرشولد

(Dag Hammarskjöld Library) به عنوان محل اصلی انتشارات سازمان به منظور توزیع و اشاعه افزون تر اطلاعات سازمان در میان کشورهای عضو، از سال ۱۹۴۶ م، طبق شرایط و مقررات خاصی اقدام به دایر نمودن کتابخانه‌هایی تحت عنوان کتابخانه‌های واسپاری در این کشورها نموده است. در حال حاضر ۴۰۰ کتابخانه واسپاری در ۱۴۰ کشور عضو دایر و فعال می‌باشد که بنا به نیاز، بخشی یا همه منابع منتشره سازمان را دریافت می‌نمایند.

کتابخانه مجلس شورای اسلامی از جمله کتابخانه‌هایی است که از اولین سال‌های تاسیس سازمان ملل (۱۹۴۸ م) تاکنون، کلیه منابع سازمان ملل را به سه زبان انگلیسی، عربی، و فرانسه دریافت می‌دارد. از این نظر یکی از کاملترین و غنی‌ترین مجموعه‌های انتشاراتی این سازمان را در اختیار دارد که به لحاظ کمی و کیفی کمک موثری در کلیه تحقیقات جاری و بخصوص بین‌المللی به شمار می‌آید. استفاده از این منابع، برای مراجعان رایگان بوده و در تمام اوقات روز بدون هیچ محدودیتی به ارائه خدمات می‌پردازد.

گستره موضوعی

شاخص‌ها و موضوعات مهم دریافتی از سازمان ملل بیشتر حول محور شش رکن اصلی سازمان ملل و کار گزارش‌های تخصصی آن می‌چرخد. کارگزاری‌های تخصصی سازمان ملل در زمینه‌های گوناگون فعالیت می‌کنند. این کارگزاری‌های تخصصی که با موافقت نامنه‌های ویژه با سازمان مرتبط هستند، فعالیت خود را با آن هماهنگ می‌کنند ولی در عین حال سازمانی جدا و مستقل هستند. این کارگزاری‌ها عبارتند از: سازمان بین‌المللی کار (ILO)، سازمان خواوبار کشاورزی (FAO)، سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی (UNESCO)، سازمان بهداشت جهانی (WHO)، گروه بانک جهانی صندوق بین‌المللی پول (IMF)، سازمان بین‌المللی هوانوردی کشوری (WMO)، گروه بانک جهانی پشت (UPU)، اتحادیه بین‌المللی مخابرات (ITU)، سازمان آ، هواشناسی جهانی، سازمان دریانوردی بین‌المللی (IMO)، سازمان جهانی مالکیت معنوی (WIPO)، صندوق بین‌المللی توسعه کشاورزی (IFAD)، سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (UNIDO)، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA).

علاوه بر شاخص‌های فوق در مورد موضوعات مهم روز جهان نیز منابعی ارسال می‌گردد. از قبیل: مساله اشغال فلسطین، رفع تبعیض نژادی، رشد جمعیت جهان، خلع سلاح، آزادی مطبوعات، مسائل آلودگی محیط زیست، مسائل بین‌المللی آب شیرین، آلودگی دریاها، بیماری‌های ایندز و بسیاری مطالب متنوع دیگر.

روش کار

منابع ارسالی از سوی سازمان ملل به طور کلی در پنج شکل کتاب، جزوه، مجله، سی دی و میکروفیش دریافت می‌گردد. هر یک از این منابع به روش خاصی سازماندهی و در قفسه‌های مربوطه نگهداری می‌شود.

بخشی از مهمترین منابع سازمان ملل به زبان فارسی ترجمه شده و توسط مرکز اطلاعات سازمان ملل متحد در تهران (www.unic-ir.org) برای ما ارسال می‌گردد. این بخش از منابع بسیار مورد توجه محققان و دانشجویان است و در مخزن در محل جداگانه‌ای نگهداری می‌شود.

فعالیت‌ها

۱. پاسخگویی به مراجعین: اغلب مراجعه کنندگان این بخش از محققان، متخصصان، نمایندگان مجلس و دانشجویان رشته‌های حقوق، روابط بین‌الملل و علوم سیاسی هستند.
۲. ترجمه اخبار دریافتی از سازمان ملل.
۳. پاسخ به پرسشنامه‌ها: سالانه تعداد زیادی پرسشنامه توسط کتابخانه دگ هم‌شولد و سایر سازمانهای وابسته به سازمان ملل دریافت می‌گردد. پاسخگویی دقیق به این پرسشنامه‌ها توسط کتابداران متخصص بسیار حائز اهمیت است و چه بسا در صورت عدم پاسخگویی مناسب، منجر به قطع دائمی مواد ارسالی گردد.
۴. ایجاد بانک اطلاعات از منابع دریافتی

۵- واحد گزارش‌های دولتی

گزارش‌ها و انتشارات دولتی از جمله منابع غنی است که بویژه می‌تواند اطلاعات آماری سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها را در اختیار نمایندگان، پژوهشگران و دانشجویان قرار دهد. گزارش‌های دولتی شامل مجموعه مدارکی از سوی سازمانها و مراکز دولتی است که به دستور و هزینه دولت در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور جمع‌آوری می‌گردد.

گستره موضوعی

مجموعه گزارش‌هایی که در این واحد نگهداری می‌شود، حدود ۱۲۰۰۰ نسخه است. این گزارش‌ها که به شکل سازمانی و به صورت منظم و مرتب چیده و ثبت شده است شامل: آمارنامه‌ها، گزارش عملکرد و فعالیت‌ها، تک نگاشت‌ها، سالنامه‌ها، قطعنامه‌ها، گزارش سمینارها و کنفرانس‌ها از مراکز دولتی و حکومتی، سازمان‌ها و نهادها و احزاب و

مراکز فرهنگی و هنری است.

قدیمی‌ترین گزارش موجود در واحد گزارش‌های دولتی کتابخانه مجلس، اطلاعات مربوط به وزارت مالیه در خصوص ششمین راپورت رئیس مالیه در سال ۱۳۰۲ و بیشترین حجم گزارش‌ها مربوط به سازمان برنامه و بودجه است.

انتشارات

کتابخانه مجلس شورای اسلامی، همواره به عنوان یک مرکز نگهداری و اشاعه میراث فرهنگی ملی مورد توجه بوده است. بر این اساس مناسبترین راهکار در جهت خدمات‌رسانی به جامعه محققان، پژوهشگران و ... انتشار منابع موجود است. در اینجا به ذکر برخی عناوین انتشارات مرکز اسناد اشاره می‌گردد:

■ اسناد روحانیت و مجلس / عبدالحسین حائری. - تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۴، ج ۱

■ اسناد روحانیت و مجلس / منصوره تدین پور. - تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۵، ج ۲

■ اسناد روحانیت و مجلس / منصوره تدین پور. - تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۶، ج ۳

■ اسناد روحانیت و مجلس / منصوره تدین پور. - تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۹، ج ۴

■ چند امتیازنامه عصر قاجار / به کوشش میرهاشم محدث. - تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ سازمان چاپ و انتشارات، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۰.

■ نمایه تذکره مدینه‌الادب / به کوشش منصوره تدین پور. - تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۷۷.

■ پژوهش اسناد مربوط به وضعیت عدلیه / صادق سجادی (در دست انتشار)

■ اسناد مربوط به دوره اول مجلس شورای ملی / مسعود کوهستانی نژاد (در دست انتشار)

■ اسناد مربوط به دوره مشروطیت (انجمن‌های ایالتی و ولایتی) / مسعود کوهستانی نژاد (در دست انتشار)

■ اسناد مربوط به دوره مشروطیت (کرمان و بلوچستان) / بیتا صالحی (در دست انتشار)

■ اسناد مربوط به دوره مشروطیت (رجال ادب و فرهنگ) / علی میرانصاری (در دست انتشار)

■ اسناد مربوط به دوره مشروطیت (کردستان) (در دست انتشار)

سکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

